

در میان ترکمن ها

(گزارش هفت سفرنامه)

آنادودی کریبی

المجلس الأعلى للدراسات والبحوث

کے نمبر، آئندہ دی، ۱۳۴۳

عنوان و نام پدیدآور

در میان ترکمن‌ها / انادردی کریمی.

مشخصات فشرده

: گولستان: ایل آرمان، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری

٥٢٠٥ : م ١٠٠

شایکی

9VA - 254 - 7884 - F2 - 9

وخصیعتہ فرہر اسد

فيا :

موضوع

سبب نامه‌ها - کتب‌های نقد شده / تم کمنای ایران - آداب و رسوم و زندگی اجتماعی -- قرن ۱۳ ق. /

بندر ترکمن، دشت گرگان، سیر و سیاحت ایران، تاریخ، قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ق. - ترکمنان،

ده بندی گنگره

5413917, w: 33697:

داد بندي ديوي

920-441.18

شماره کتابشناسی ملی

290

نام کتاب: در بیان توکیف

مؤلف: آنا دُرْدی

ناشر: انتشارات ایل آرمان - تلفن ناشر: ۳۳۴۰۰۸۱ - ۰۱۷۲

نوبت چاپ: اول سال ۱۳۹۲ (هـ.ش)

شماره ۱۰۰۰ جلد

خبر و فحشینی، ویراستاری و طرح جلد:

باشار نیازی (گنبد کامپیوتر: ۲۲۲۱۳۲۸-۰۱۷۲)

قطع: وزیری ۲۰۵ ص

جای و صحافی: غنچہ

قیمت: ۹۰۰۰ تومان

شایک: ۹-۴۵-۷۸۸۲-۹۶۴-۹۷۸

کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است.

نشانی ناشر: گلستان، گنبد کاووس، صندوق پستی: ۴۹۷۱۵/۱۶۹

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	مقدمه
۱	سفرنامه فریزر
۲۲	در میان ترکمنها
۴۷	سفرنامه خیونجی
۷۲	مسافرت از استانبول به سیاه سرکزی
۱۱۱	جنگ در ترکستان، سفر اسحاق بیگ از سال ۱۸۸۱ الی ۱۸۸۱
۱۴۸	سیاحت در ماوراءالنهر
۱۵۶	سفرنامه تحف بخارا
۱۷۶	منابع و مآخذ
۱۷۹	فهرست اعلام
۱۸۲	تصاویر و نقشه‌ها

در تعریف بسیار ساده سفرنامه عبارت از گزارش سفر است که سفرنامه‌نویس دیده‌ها، شنیده‌ها، احساسات، قضاوت‌ها و سلیقه خود را با اثر خود ذکر می‌کند. در اهمیت سفرنامه مطالب فراوانی می‌توان ذکر کرد.

خواننده با مطالعه سفرنامه با اوضاع سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، تجاری، مذهبی جوامع مختلف آشنا می‌شود. علاوه بر آن در سفرنامه مطالب فراوانی درباره آداب و رسوم، عقاید، باورها، طرز پوشش، غذاها، صنایع دستی، مراسم عروسی و مراسم و وجود دارد که معمولاً این مطالب را در کتاب‌های تاریخی آن دوره کمتر می‌توان مشاهده کرد.

بی‌تردید اگر سفرنامه‌های مختلف دوران قاجار را می‌بیند، آنگاهی‌های ما درباره تاریخ ایران، بویژه تاریخ اجتماعی ایران این دوران بسیار ناقص بود. چون در منابع ایران‌های مختلف، منجمه دوران قاجار، نویسندگان به موضوعات کلی پرداخته‌اند و کمتر می‌توان در آن مطالب درباره موضوعات ذکر شده یافت. گذشته از آن، بسیاری از آثار دولتی دوران قاجار، خالی از بعضی جزئیات و تحریف نسبت به اقلیت‌های قومی، منجمه ترکمن‌ها نیست. هر چند برخی از سفرنامه‌ها نیز به تغییر این نوع نگرش نیستند ولی سفرنامه‌های فراوانی وجود دارد که نگرش و قضاوت منصفانه‌ای درباره ترکمن‌ها ارائه داده‌اند.

در این کتاب، دیدگاه‌های هفت سفرنامه‌نویس دوران قاجار از هفت ملیت مغرب‌دیده درباره ترکمن‌ها گزارش شده است. دو سفرنامه از هفت سفرنامه نسخه خطی است و سه سفرنامه دیگر تا آنجا که نگارنده اطلاع دارد تا به حال ترجمه نشده‌اند. البته محمدعلی جمال‌زاده بخش‌هایی از «سفرنامه بلوک ویل» را ترجمه کرده است که در مجله نگین سال ۱۳۴۹ چاپ شده است که امروزه بسیار نایاب است.

همان‌طور که ذکر شد نگاه و قضاوت همه سفرنامه‌نویسان یکسان نیست. برخی از آنان از ترکمن‌ها تعریف و تمجید کرده‌اند و برخی دیگر انتقاد. عده‌ای منصفانه نوشته‌اند و عده‌ای همراه با غرض و تعصب. حتی چند نیز چون مورخی بی‌طرف موارد مثبت و منفی را با هم آورده‌اند.

در این کتاب از ذکر مطالبی که جنبه‌ی توهین آشکار داشت و باعث خدشه‌دار شدن احساسات قومی و مذهبی می‌شد، خودداری شده است، اما با این وجود برای آن که خوانندگان گرامی با مواردی از دیدگاه‌های غرض‌آلود سفرنامه‌نویس‌ها آشنا شوند، به ناچار مواردی هم ذکر شده است.

فهرست هفت سفرنامه را می‌آوریم:

- ۱- سفرنامه فریزر معروف به سفر زمستانی، جیمزبیلی فریزر (انگلیسی)
- ۲- تورکمن‌لر آراسیندا [در میان ترکمن‌ها]، هنری دوکولیوف بلوگ ویل (فرانسوی).
- ۳- سفرنامه خیوق (خیوه)، مک گاهان (آمریکایی).
- ۴- ارسبول‌دان اورتا آسیا یا سیاحت، محمت | محمد | امین افندی (ترک).
- ۵- جنگ در تاجیکستان، فراسکویلف از سنه ۱۸۸۰ الی سنه ۱۸۸۱ (روس).
- ۶- ماوراءالنهر ده سال است، موحاممد | محمد | ظاهر بیگی (تاتار).
- ۷- سفرنامه تحفه بخارا، میر اسراج الدین حاجی میرزا عبدالرئوف (اهل بخارا)

نگارنده امیدوار است در صورت مناسب به بررسی و شرح بیش از چهل سفرنامه درباره ترکمن‌ها، به صورت موضوعی بپردازد.

دوستان بسیار بزرگوارم آقایان محمد قاضی، آنادردی عنصری، بزرگوارانه منت بر من نهادند و بخش‌هایی از کتاب را مطالعه نمودند و پیشنهادی ارزنده‌ای ارائه نمودند. از لطف و بزرگواری آنان بی‌نهایت سپاسگزارم.

عزیزان عبدالحکیم مختومی، احمد جهانی، محمود یار، محمد دوردی کریمی، طغان دوردی کریمی، مهدی کریمی، امانقلیچ شادمهر، محمود عطاگزیلی و یاشار نیازی بر لطف و بزرگواری خود را از من دریغ نکردند، سپاسگزار آنان می‌باشم. این کتاب را به همه ترکمن‌های جهان، بویژه پدر، مادر و برادران و خواهران عزیزم، همسر گرامی و فرزندان دلبندم تقدیم می‌نمایم.

آنادردی کریمی

گنبد - روس - تابستان ۱۳۹۱